Írta: Andrásfalvy Bertalan
2015. július 04. szombat, 18:14 - Módosítás: 2015. július 06. hétfő, 06:13

Az értelmiség felelőssége a társadalom lelkiállapotának és közérzetének alakulásában

Történetileg az iskolázatlan emberek között a tanult ember: a pap, a tanító, később a jegyző és a körorvos számított értelmiséginek. Különösen 1848 előtt ide tartozott a nemesek közül nem is egy, aki magas műveltségre tett szert, és felelősséget érzett jobbágyai, az egész nemzet sorsáért. Falun akarva-akaratlanul a pap, a tanító, a jegyző- szinte napjainkig- tényleges képviselője, szellemi vezére is volt a közösségnek. Tanácsukra odafigyeltek az emberek, véleményüket kikérték. Ők fogalmazták meg és írták le a falu sérelmeit és vágyait. Ugyanakkor harcoltak is a rájuk bízott közösség szellemi, erkölcsi és anyagi előmeneteléért. Kapcsot képeztek a falu és a világ között; ők voltak látó szemei a közösségnek, amivel az a világot szemlélte és értelmezte. Tanulmányaik révén az egész nemzet, az ország, az emberiség érdekeire figyelve látóhatáruk országnyira tágult, és azon túl Európára- melyet egy részük diákként be is járt. De fordítva is így volt. Az erőszakos földesúr, a hatalom, legyen az állami felsőbbség vagy idegen hatalom kiszolgálója, a falu vezetőit azonosította magával a faluval. Ha a falut akarta megbüntetni, vezetőiket fogta le, kínozta meg, végezte ki.

A Rákóczi-kortól 1956-ig számos szomorú példára hivatkozhatunk.

A gondolkodó, felelősséget érző értelmiségi ma szembesül az ország népének rossz lelkiállapotával. Nem szólam, képzelt politikai mumus ez a rossz lelkiállapot, hanem tény, melyet nemzetközi összehasonlításra alkalmas statisztikai adatok igazolnak. Azokra a közismert adatokra hivatkozom, amelyek szerint nemzetközi összehasonlításban az élen állunk az erőszakos halálozás, az öngyilkosság, a közúti balesetek, a rákos megbetegedések, a szív-érrendszeri megbetegedések, a lelki zavarok okozta munkaképtelenség és sok más, nap mint nap észlelhető, rossz emberi kapcsolatokról árulkodó baj területén. Mindenről alapos és felelősségteljes tudományos elemzés is áll rendelkezésünkre, amely mindennek legfőbb okára is utal.

Más kérdés, hogy Kopp Mária és Skrabiszki Árpád: *A magyar lelkiállapot*-ról megjelent elemezést az e kérdésekkel foglalkozó „szakma” ismert képviselői szándékosan elhallgatják és semmibe veszik, amint ez a Rádió Kossuth Klub elnevezésű, 1994. november 9-i műsorából egyértelműen kiderült. Az elemzés summája ez: a felsorolt bajok, betegségek nem genetikai, öröklött okokra, sajátos földrajzi helyzetre vagy elégtelen iskolai végzettségre vezethetők vissza, hanem általános szorongásra, a kis és a nagyobb közösségek, emberi kapcsolatrendszerek hiányára, az önbecsülés, a történeti és erkölcsi értékek tudatos lejáratására és elvesztésére. Nem utolsósorban érzelmi műveletlenségre. Az érzelmi műveletlenség ugyanis azt a képességet jelenti, amellyel az egyén az akaratától függetlenül őt

meghatározó érzelmi kihívásokat, a gyászt, a csalódást, megalázást, szegénységet, haragot, a másság elviselését nehezítő előítéleteket, röviden: idegrendszerét romboló indulatait kezelheti, megszelídítheti, feldolgozhatja. Ez segíti örömét méltóképpen átélni, szeretetét méltóképpen kifejezni, és mások szeretetét elfogadni. Mivel elvesztette tájékozódó pontját, reményét, hitét, eszméit és példaképeit, azért uralkodik el rajta a bizonytalanság érzése, a kétségbeesés, az önzés, a pillanatnyi kéj és kielégülés felelőtlen hajhászása a narkótól az alkoholig, a felelőtlen nemi kapcsolatok keresésétől, a minden felelősségétől, vállalásától a vállalkozásától való merev elzárkózásig, elmaganyásodásig. Mindezek alapjában ott van a rossz közérzet, a szorongás. A szorongást pedig minden diktatúra fel tudja kelteni az emberekben, hogy a szorongó embert a saját céljaira formálhassa.

Ennek az általánossá vált szorongásnak csak közvetett okai keresendők a gazdasági és politikai nehézségekben. Ezek kezelésének mikéntje az igazi ok, az, ahogyan e nehézségeket a társadalom fogadja. Gondoljunk csak vissza, mennyivel nehezebb gazdasági viszonyok között voltunk közvetlenül 1945 után, s mennyi áldozattal és bizakodással készültünk a jövőre akkor?

Erre a közérzetre utal ifj. Fasang Árpád és joggal teszi hozzá: az értelmiségnek *„azzal kellene foglalkoznia, hogy a súlyos gazdasági helyzetben lévő ország lakosságának adja vissza az életkedvét a kultúra áldásainak segítségével”*
. Ez pedig az értelmiség és kifejezetten a művészeti és irodalmi (meg újságírói) élet képviselőinek és irányítóinak a felelősségkörébe tartozik, hiszen ők kapcsot képeznek a világgal és értelmezik azt a közösségnek. Beletartozik legfőképpen mindazokéba, akik fel tudják oldani a művészet segítségével –ha akarják!- az ésszel feloldhatatlant, és a szorongás feloldásának eszköztárát közvetítik. Amint az ipari és kereskedelmi minisztérium felelős ágazatának a sikeréért vagy sikertelenségért, a földművelésügyi tárca a magyar mezőgazdaság eredményes működéséért, úgy felelős végső soron az ország kultúrájáért és attól függő közérzetéért a művelődési miniszter. Ezért kell a minisztériumnak mindent megtennie azért, hogy a hazai művészeti nevelés és művészeti élet hozzájáruljon az ország „lelkiállapotának” javításhoz, lelki és testi gyógyuláshoz. Mitől lenne felelős a kormány, ha a tárcák nem felelősek saját területükért?

Egy mai művelt ország társadalmának lelkiállapota, hangulata közvetlenül „napi szinten” attól függ nagyrészt, hogy újságot olvasva, rádiót hallgatva, képernyőt nézve mit közvetítenek neki, nemcsak a napi politikai eseményeiből, hanem az ország szellemi életéről, irodalmáról, költészetéről, művészetekről, színházról, muzsikából, a mindennapi élet örömeiről, bánatairól, tervekről, reményekről, tudományos sikerekről és feladatokról, a gazdasági állásról és távlatairól. Ez a hírközlés, a hírt közlők és a hírműsort szerkesztő értelmiség felelőssége.

Hosszú távon az egyik legfontosabb és döntő, lelkiállapotot alakító tényező az iskolázás, a közoktatás és a nevelés minden formája, intézménye, amely közvetíti azt a tudást, eszközrendszert és készséget, mellyel az állampolgár megfelel (szakértelmével) hivatásának, de egyben képes feldolgozni (a művészetek segítségével) érzéseit és indulatit. Ezért az oktatásnak és nevelésnek nemcsak a rációt, az értelmet kell nevelnie, hanem az érzelmek kezeléseit is tanítani kell a művészeti neveléssel. Mit ér a tudás, a felkészült szakember, ha kedvét vesztve, vagy összeroppanva, depresszióba esve, vagy italba menekülve, képtelen kamatoztatni tudását, saját boldogulására és az egész társadalom javára. Mit ér a legtökéletesebb műszer, ha nincs, aki kezelje? Hány nagyra képes, tehetséges és felkészült ember vész el az ország számára azzal, hogy elveszíti lelki egyensúlyát, és szorongásai elől alkoholba vagy kábítószerekbe menekülve használhatatlanná válik. A minisztérium felelőssége, hogy a közoktatás és nevelés kiterjedjen mind az értelem, mind az érzelem művelésére.

A másik fontos lelkiállapotot befolyásoló tényező az, hogy az egyén milyen közösségekbe tartozónak érzi magát. Számíthat-e családjára, barátaira, a vele együttélőkre, az ugyanazokat az értékeket, elveket, nézeteket vallókra. De közösséget teremthet hosszabb-rövidebb időre egy hangverseny, egy kirándulás, egy színházi előadás, közös ének és mozgás, tánc is. Ezeket a közösségeket (ma már) nagyrészt az értelmiség szervezi, ez tehát a művészek, papok, közösségszervezők felelőssége.

Mi ezen a területen a minisztérium felelőssége? A kultúra egészének emberi és anyagi ellátásának biztosítása. A költségvetéssel, az iskolarendszer és oktatás építésével, irányításával, a közgyűjtemények, a művészetek és művészek támogatásával, a művészeti élet és mozgalmak szervezésében és működtetésében. Mindezekkel kapcsolatban újra és újra dönteni kell a miniszternek, valami mellett és valami ellen. Döntéseihez felkérheti az ország legtekintélyesebb tudósait és művészeit tanácsadásra, hogy mindig értékek mellett és értéktelenségek és káros hatásuk ellen dönthessen, de a döntés az ő felelőssége. Nem lehet pártatlan az alkotások megítélésében. Az ország egészének érdekét, érdekeit kell védenie értéktelenségekkel, romboló folyamatokkal szemben. Nem a legutolsó szempont az, hogy egy mű, egy alkotás, egy művész, egy műsor javára szolgál-e az ország lelkiállapotának, vagy súlyosbítja az elkeseredését, a kiábrándultságot, a reményvesztettséget. Manapság nem egy romboló, mérgező alkotásra, ténykedésre rá merik mondani, hogy művészet. Holott a művészet nem lehet a rossz szolgálatában, művészet nem szolgálhat rombolásra. Ezért álszent dolog a „virágozzék minden virág” elve, ha nincs mérték a jó és rossz szétválasztására, megkülönböztetésére. Nem mondhatja egy kormány, hogy minden irányzat, szellemisége egyenrangú és szabad, egyenlő támogatásra tarthat igényt például a művészeti életben. Mindenképpen döntenie kell aszerint, mi válhat az ország lelkiállapotának javára.

Bizonyára a döntés a legnehezebb és mindig lesznek olyanok, akik a szabadosságot, a korlátozatlan garázdálkodását szabadságnak nevezik és a szabadság korlátozásának vádjaival

illetik a kormányzatot, a minisztert, de, mint a jó orvos, aki érti a szakmáját és letette a hippokratészi esküt- mindent megtesz tántoríthatatlanul a rábízottakért. Ez kellene legyen a mérték a rádió, a televízió és a sajtó megítélésében is. Minden felelősség: döntés. Aki ezt nem vállalja, ne vállaljon közhivatalt, miniszterséget.

Forrás:

Fasang Árpád ifj. (szerk.): A (Magyar) értelmiség hivatása. Tanulmányok, vallomások, elemzések, levelek. Mundus Egyetemi Kiadó. Budapest, 1997. 158–161.